ולריך שיהא נודק ממנו ולהלן עשרים אמה. שהיה כמעין שני מערות והחלר שביניהם. והתם[ט] מתרגים לה רב ששת בריב לדב לידי מליצה דר"ש למאר פותח בה אחי מערות של [ג]שם על שמועה לחלת מנייהו בנפלי ולידך מוקים לה כרבנן למאי מוכח המערה אלא ד' אמות על ו' אמות ותאני סרי הוא להויץ וקא מוקים לה למאי מנייהו בנלכסונא והויץ להו עשרים והתם פריסת לכולה [ג]מילתא דמתניתין להכא: **חוץ ומלא אחד** (ח) **כאוך עשרים נודק ממנו ולהלן עשרים אמה.** משום לחיכא למיתר שכונת קברות היא זו: **שרגלים לדבר.** שהיא שכונת קברות מדאשכח ג' באוך כ' אמה שיש בין זה לזה מד' אמות ועד ח' ובעשיו מלא אחד [ד]באוך כ' ולא אמרינן אחרמוויי אימרמי ליה נקבר שם אלא [ה]אחד שמילו זה יחידי שם מלאו מתחילה היה רשאי לפנותו למקום אחר ושולטו ואת תפוסתו אצל עכשיו שמלא ג' באוך כ' ואחד בסוף עשרים יש לומר שהיא שכונת קברות: **גמ' אמר רב יהודה אמר שמואל.** להא דתנן אלא ג' מתים מוסכנין כדרכן דקנו מקומן ויש להן שכונת קברות פרט למצוי שאם היה יודע [ו] קודם לכן שאחד מהן נקבר לשם אין זו שכונת קברות ושולטו ואת תפוסתן ואותר לו לפנותן למקום אחר שלא היה יודע בשמים כדאמרינן בשלמא [ז]אם שלא בפיו קנו [ז] מקומן: **אם פרט לחרוג.** שאם אלא ג' מגויד או שלשתן מגויידין אמרינן דהכי אימרמי שהרגו לשם ונקברו [ח]אם שלא בפיו הקברות ולא מחזקין ליה [ט]כשכונת קברות אלא שולטו ואת תפוסתן: **לדרכו פרט לנאשו מוגח לו בין ירכותיו.** שאם אלא אחד מהשם לשאו מוגח לו בין ירכותיו אמרינן דהכי אימרמי שמוכח לשם: **אם שאחר אין לו אפוסה.** שאין לו שכונת קברות: **ולא מצינו** [י]שכונה אלא בשלשה: **מתני'** כל שכונת קברות, אין לו תפוסה. אין צריך ליטול תפוסתו עמו, **ולא שכונת קברות.** כי היכי דתנן אלא שלשה הרי זו שכונת קברות ונקט מקומו, ואילו היכא דאשכר אחד מהן יש שכונת קברות ולא קנה מקומו (לעיל נא:).

בודק הימנו ולהלן כ' **אמה.** בפרק המוכר פירות (ג"ב דף קב.) פריך עשרים ותניתין הויין לשתי מערות ששה עשר ואחר הקבר אמרינן התם לר"ש ורבנן שם אמה ומצי בנפלים שרגלות הוא כשאחת מן המערות גדולות[ו] השניה של נפלים ולכך בשניה סגי בחלרנא על שם ואילך לשולי לשתי למתני' (דהשתא ומתני') דהכא כרבנן לשמרי תוכה של מערה חלרנא על שם ופריך תמני סרי הויין ומצי שבדק[ב] מערה לשמונה בנלכסון ולאחפש ובדוק היטב ומה שהוא בודק הימנו ולהלן עשרים אמה בודק הימנו ולהלן עשרים אמה שאילו תחילה מצאו נוטלו ואת תפוסתו: **גמ'** אמר רב יהודה מצא[א] פרט למצוי מת[ב] פרט לשהרוג מושכב[ג] פרט ליושב כדרכו[ד] פרט לשראשו מונח בין ירכותיו[ה] בין ירכותיו תני עולא בר חנינא[ו] שחסר אין לו תפוסה ולא שכונת קברות וכל הני מ"ט לא אמרינן[ז] דילמא עובד כוכבים הוא: [ח]מצא שנים ראשו של זה בצד מרגלותיו של זה וראשו של זה בצד מרגלותיו של זה אין להן תפוסה ולא שכונת קברות [ט]מצא שלשה האחד ידוע ושנים תחילה או [י]שנים תחילה ושנים ידועים [יא]אין להם תפוסה ואין להם שכונת קברות מעשה ברבי ישבב שבדק ומצא שנים ידועין ואחד תחילה וביקש לעשותן שכונת קברות אמר לו ר"ע כל שיגעת לריק יגעת לא אמרו שכונת קברות אלא לג' [א] ידועין או לשלשה תחילה: נוטלן ואת תפוסתן: [ב]היכי דמי תפוסה אמר רב יהודה אמר קרא [ג]ונשאתני ממצרים[ד] טול עמי וכמה שיעור תפוסה [ה]פירש רבי אלעזר [ב] (ברבי צדוק) נוטל עפר תיחוח וחופר בבתולה ג' אצבעות מיתיבי וכמה שיעור תפוסה פירש רבי אלעזר ברבי צדוק [ג] נוטל את הקיסמין ואת הקסמות וזורק את הוודאין ומניח את הספיקות והשאר מצטרף [ד] לרוב בנינו של מת ולרובע עצמות למלא תרווד רקב הוא דאמר כי האי תנא דתניא וכמה שיעור תפוסה א"ר יוחנן משום בן עזאי נוטל עפר תיחוח וחופר בבתולה שלש אצבעות: בודק הימנו אמר

1. גל"ל גדולה. 2. ל"ל כגון שבדק. 3. נס"י עוד. 4. ל"ל ידוע שאשם קבורה נקבר שם. 5. ל"ל ולכן לא אמרו.

ורי"י פי' טעם נבדר למין לנו [לומר] שכונת קברות ובית הקברות היה הולרל ונקברו שם ג' ממיס כיון דמ' נודע מחילה מי ליתא למין דעתו היה לפנותם [י] ולישאם שם [לקברן] כי היכי דידוע לנו המחד יהיו ידועים לנו חותם שעתו ולא[ה] אמרו שכונת קברות אלא לו [לשאשה] ידועים או לשלשה מחילה: **כמה** שיעור תפוסה פי' ר' אלעזר. הוא ר"ש בן פדת שהוא אמורא: נוטל עפר תיחוח וחופר בקרקע בחולה שלש אלבעות. בירושלמי מפרש שמוהל המת יורד בקרקע עד ג' אלבעות: **מיתיבי כמה** שיעור תפוסה פירש ר' אלעזר ברבי צדוק נוטל את הקיסמין. פי' מן המרון של שיש שנכתת: ואת הקסמות. י"ל כמו [ו] קוזזות שלמלה: חוזק את הוודאים פירוש מה שולמי לן שאינו מן המת: ומניח את הספיקות. מה שהוא מסופק אם היו מן המת אם לאו מניח במקום המוגע [ה] שאת יטמאו עוסי טהרות והשאר שהוא ברור לו שהוא מן המת מצטרפין לרוב אינן לו לרוב מנין ולרובע רובע הקב לטמא בהאל ולמלא תרווד רקב [ו] כמו יין קוסס (ג"ב דף נ:): מיני קיטוי ובשמים שמשימין במרון וקשה לר"ב אין לו רקב דעשאה גלגלין מידי דהוה מנקבר במרון עץ דלאך שאינו לאיבוי מיבעיא לן פ' כ"ג (לעיל דף נא.) אי נעשה גלגלין עוד מפרש קסוסות היינו לשון דבר גלוי כמו [ז] ופירוש יקוסס (יחזקאל יז) אלמא תפוסה לר"ש ברבי לדוק אינו זקוק ליטול עפר לאין לו לאפור בקרקע בחולה כי [ט] אסורה ודאי אמת וספיקו:

הוא דאמר כי האי תנא דתניא כמה שיעור תפוסה פי' ר' יוחנן. לאו היינו ר' יוחנן אמורא אלא רבי יוחנן בן נורי[ט]:

הגהות התוס'

(א) גמ' (ידועין או בשלשה) [פט"ו מ"ג ופ"ב מ"ב] [ג"ב לה ופ"ב מ"ג] [ג"ב קט.]. **(ב)** גירסת ר"ח ור"מ ס"ל ומפסקות, **(ג)** ס"ל ומפ"ק פריס, **(ד)** גירסת ר"מ פ ומפ"ק, **(ה)** [ועי' תוס' כתובות ח. ד"ה כל וכו']

נוסחת הריב"ן

(א) מפרש: **(ב)** אל מ' על שמוע **(ג)** [ל"ל ומפ"ק] פריס, **(ד)** גירסת ר"מ פ ומפ"ק, **(ה)** [ועי' תוס' כתובות ח. ד"ה כל וכו']

הגהות הגר"א

(א) גמ' (ידועין או בשלשה) [פט"ו מ"ג ופ"ב מ"ב] [ג"ב לה ופ"ב מ"ג] [ג"ב קט.]. **(ב)** גירסת ר"מ ור"מ ס"ל ומפסקות, **(ג)** ס"ל ומפ"ק פריס, **(ד)** גירסת ר"מ פ ומפ"ק, **(ה)** [ועי' תוס' כתובות ח. ד"ה כל וכו']

הגהות הב"ח

(ו) רש"י ד"ה וכל הני וכו' קבורות מ"ט לא ידעינן כל"ל והל"ג:

לעזי רש"י

בלישטי"ש. רגבי אדמה.

מוסף רש"י

מת שחסר. אבר כל שהוא, אין לו תפוסה. אין צריך ליטול תפוסתו עמו, **ולא שכונת קברות.** כי היכי דתנן אלא שלשה הרי זו שכונת קברות ונקט מקומו, ואילו היכא דאשכר אחד מהן יש שכונת קברות ולא קנה מקומו (לעיל נא:).

פי' הרא"ש (המשך)

[מיניה] וביה מדקתני עד ח' אלמא אורך המערה ח' א"כ כ"ב הויין. וי"ל דשמא ס"ל שהחצר אינה רחבה כ"א ד' על ד'; ובודק הימנו ולהלן כ' אמה. מן הדרום לצפון וכן מהמזרח למערב דמספקא לן איזהו רוחב המערה ומרוחב המערה ואילך צריך לבדוק כ' אמה. וכן צריך לבדוק מצד א' כ' אמה מן הצפון לדרום ומן המערב למזרח דמספקא לן לאיזה צד היו החצר והמערה הב'. וי"מ שאין צריך לבדוק אלא מצד א' שהיו רגלים להכניס ראש המת תחילה לכוך ורגליו לצד חלל המערה הלכך אין צריך לבדוק אלא לצד רגלי המתים: מצא א' בסוף כ' בודק ממנו ולהלן כ' אמה שרגלים לדבר שזו השדה עשויה לקברים והיו בה ג' מערות אחרות ומשום רגלים לדבר תנא כל הני משניות הכא וכולן שנויות במקומן ואגב גררא תנאהו הכא: אמר רב יהודה המוצא פרט למצוי. פרשב"ם פרט לידוע שאם א' מהם ידוע וב' תחלה אין להם שכונה: מת לא יודע שאין לו תפוסה ולא שכונה משום דכחסר דמי והכי גמירי: מושכב פרט ליושב [כדרכו] פרט לשראשו מונח בין ירכותיו. דדלמא עובדי כוכבים ניהנו כיון שלא נקברו כדין: ראשו של זה בצד מרגלותיו של זה. אין דרך ישראל לקבור כך מתיהם. א' ידוע וב' תחילה פי' שהיה ידוע הקבר אבל אין ידוע אם נקבר שם לשם קבר או לפי שעה והיה דעתם לפנותו: ושנים תחילה שלא ידעו שהיו קבורים שם אלא עתה מתחלה מצאום או א' תחילה וב' ידועים יש להם תפוסה. אם בא לישלם משם: ואין להם שכונה. ויכול לפנותם משם כיון שלא היו שלשתן מענין א' אין תולין שנקברו שם לשם קבר שהרי נמצאו ב' שאינם ידועים וכן ב' ידועים וא' תחלה אבל כששלשתן ידועים או תחילה אז אנו תולין שלשם קבורה הונחו שם: היכי דמי תפוסה.

פי' היכי חזי שצריך ליטול עמו: ממצרים טול עמי מעפר הארץ מיתורא דמצרים קדריש: וחופר בבתולה ג' אצבעות. מפ' בירושלמי שמוהל המת נכנס בקרקע ג' אצבעות: א"ר אלעזר נוטל עפר תיחוח ה"ג ול"ג ר"א בר צדוק אלא ר' אלעזר אמורא הוא דפריש ליה [וקא מקשה ליה] מר"א בר צדוק וקאמר הוא דאמר כי האי תנא: הקיסמין. קוצץ עצים של הארון. ואת הקסמות כמו קוזזות אדמה: וי"מ שהיו נותנים בארון מיני כ) קיוסמות כמו מקבל עליו עשר קוסמות למאה דפ' המוכר פירות. אלו נוטלן וגונזן. שלא יטמאו הנוגעים בהם קסמים משום גולל ודופק וקוסמות שנבלע בהם מוהל

ט) נראה דל"ל דלמאן דלאוקי למעלה מ' והחלר ו' עשרין ותרתין הויין ולפי רבנן דלמתני כו'. ג) ל"ל מיני קיטוי וכשמים קסמות כמו כו'.